

J. Nagy László

Erő vagy befolyás? Franciaország a világban 1958 óta

Milyen volt a francia külpolitika az elmúlt 50 évben? Hogyan alkalmazkodott a változásokhoz? Mi maradt meg a de Gaulle által lefektetett alapokból? Ilyen és hasonló kérdésekre keresi a választ Maurice Vaisse, a párizsi SciencesPo professzora, a diplomáciatörténet nemzetközi tekintélyű szakembere, amikor legújabb munkájában Franciaország külpolitikai tevékenységének fő irányait mutatja be és elemzi. Nem tár fel új forrásokat, hanem a létező – bőséges és színvonalas – szakirodalmi termést rendszerezi, szintetizálja.

A két idézet, amellyel a könyv indul, jól adja meg a tartalmi és kronológiai határokat. 2008 nyarán a világ úgymond „felkapta a fejét”, amikor megismerte Nicolas Sarkozy francia köztársasági elnöknek az új nemzetbiztonsági doktrínát összefoglaló Fehér könyvet bemutató beszédét. Az egy évvel korábban megválasztott államfő – többek között – kijelentette: „Nincs semmi akadálya annak, hogy részt vegyünk a NATO katonai struktúrájában.” (8–9. o.) Egy 42 évvel korábban meghirdetett külpolitikai irányvonal szakadt volna meg? De Gaulle 1966 márciusában jelentette be, hogy Franciaország szünetelteti részvételét a NATO katonai parancsnokságában, és főlészámolja a szervezet párizsi központját és az országban lévő amerikai támaszpontjait. A tábornok-elnök bejelentése a korabeli bipoláris világban blaszfémianak számított, s mindkét táborban a nyugati szolidaritás megbontásaként értékelték. Ha nem is volt ilyen hatású Nicolas Sarkozy kijelentése, mindenestre eseményszámba ment. Sokan úgy vélték,

hogy ez az önálló francia külpolitika felszámolását jelenti.

A szakértők és a politikusok azonban mindkét esetben a beszédnek, vagy az azt előkészítő nyilatkozatoknak egyes, ugyancsak nagy jelentőségű mondatait „elfelejtették” idézni. De Gaulle a döntését értékelve azt is kijelentette, hogy az „nem szakítás, hanem a szükséges alkalmazkodás”. Nicolas Sarkozy pedig így folytatta idézett beszédét: „A de Gaulle tábornok által a maga korában lefektetett elveket teljes egészében a magaménak vallom.” Vagyis: szuverén döntés a csapatok bevetéséről, békeidőben nincs NATO-parancsnokság a francia csapatok felett, és a nemzeti atom-ütőerő továbbra is érvényben marad.

A könyv tulajdonképpen a francia külpolitika alkalmazkodásáról szól. De Gaulle a blokkok logikáján akart túllépni, Nicolas Sarkozy pedig a szemben álló blokkok nélküli világban keresi Franciaország helyét. S ez nem könnyű feladat egyetlen állam számára sem. A berlini fal leomlása után Párizs magatartását, cselekedeteit is a bizonytalanság jellemzi (lásd a délszláv krízisben játszott szerepét, vagy általában a Kelet-Európa irányában kifejtett politikáját). A változás, az adaptálódás fokozatos, ám jól kitapintható. 2001-ben a gaulle-ista Jacques Chirac elnöksége idején Franciaország részt vesz az Afganisztán elleni háborúban. Ez már akár szakításként is értékelhető, hiszen de Gaulle soha nem egyezett volna bele, hogy francia csapatok legyenek amerikai parancsnokság alatt. Ugyanakkor két évvel később – ugyancsak Jacques Chirac elnöksége alatt – Párizs

nagyon keményen ütközik Washingtonnal az Irak elleni háború kapcsán. Sokkal inkább egy fokozatos alkalmazkodásról van szó tehát, s nem a tradicionális nemzeti külpolitikai elvekkel történő hirtelen és radikális szakításról.

Az elmúlt fél évszázadban – különösen pedig 1990 után – Franciaországot intenzív külpolitikai aktivitás jellemezte, főként a nagy hagyományokra támaszkodó kultúr-diplomáciában (a francia nyelv és kultúra terjesztése) és a multilaterális szervezetekben. Az Egyesült Államok után jelenleg is Franciaország tartja fenn a legtöbb diplomáciai missziót a világban: 158 nagykövetséget. (Az amerikaiak 162-t.) Párizsnak alkalmazkodnia kellett – és kell – a berlini fal leomlása után kialakult labilis és multipoláris világban, amelyben megnövekedett a nem állami szereplők száma és jelentősége éppúgy, mint a transznacioná-

lis problémáké (például a környezetvédelem). Míg de Gaulle diplomáciáját a kontesztálás, az adott helyzet állandó vitatása jellemezte, addig a mai Franciaországét az alkalmazkodás, de ugyanazért a célért: megőrizni az ország befolyását a világban, de nem az erőt felmutató hatalmi politikára, hanem a problémák, krízishelyzetek megoldását szolgáló konstruktív javaslatokra támaszkodva. Másként szólva: jelen lenni mindenütt és kezdeményezni.

Az eredeti kérdésre válaszolva: Franciaország szakít és megőriz, folytat és alkalmazkodik, kontesztál és elfogad, de mindenkor befolyása fenntartását vagy kiterjesztését tartja szem előtt.

(Maurice Vaisse: La puissance ou l'influence? La France dans le monde depuis 1958.

Paris, 2009, Fayard, 650 o.) ■